

OPEN SOCIETY INSTITUTE
EU MONITORING AND ADVOCACY PROGRAM

OPEN SOCIETY INSTITUTE
MENTAL HEALTH INITIATIVE

**Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos
bendrija**
VILTIS

Kodėl žmonėms su intelekto sutrikimais nesudarytos galimybės dirbti?

Budapest ir Vilnius, 07 December 2005. „Žmonėms su intelekto sutrikimais nesudarytos galimybės dirbti, tačiau jų galimybės švietimo srityje žymiai padidėjo pastaraisiais metais“, - tai pateikiama Atviros visuomenės instituto Europos Sąjungos Stebėjimo ir Atstovavimo programos (EUMAP) kartu su Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“ atliktos stebėsenos ataskaitoje - „Sutrikusio intelekto asmenų teisės. Teisės į mokslą ir darbą įgyvendinimas“.

Ši ataskaita yra viena iš Atviros Visuomenės Instituto Europos Sąjungos Stebėjimo ir Atstovavimo programos (EUMAP) ir Atviros Visuomenės Psichikos sveikatos iniciatyvos parengtų 14 šalių ataskaitų serijos. Joje apžvelgiamos galimybės ir sunkumai, su kuriais susiduria sutrikusio intelekto asmenys įgyvendindami savo teises į mokslą ir darbą. Minėtų teisių užtikrinimas šiai asmenų grupei leistų jaustis pilnateisiais visuomenės nariais ir apsaugotų jų orumą. Lietuvoje tyrimas buvo vykdomas 2003 m. lapkričio – 2005 m. vasario mėn.

Lietuvoje yra sukurta neįgalių asmenų teisių apsaugos įstatyminė bazė, kuri pastaraisiais metais buvo sustiprinta, perkėlus Europos Sąjungos Įdarbinimo bei Rasės direktyvų nuostatas į nacionalinius teisės aktus.

Nepaisant teigiamų pokyčių, sutrikusio intelekto asmenų galimybės įsidarbinti per pastaruosius metus nuolatos mažėjo. Nors bendrasis darbo rodiklis šalyje pastoviai auga.

Lietuvos įstatyminė bazė įtvirtina pagrindines teises į darbą visiems asmenims. Ji taip pat numato papildomas užimtumo garantijas ir kvotų sistemą neįgaliems asmenims įdarbinti. Tačiau praktikoje šios normos nėra efektyvios sutrikusio intelekto asmenims, kadangi jomis gali pasinaudoti tik „darbingais“ pripažinti asmenys. Neturėdami galimybių dirbti, dauguma sutrikusio intelekto asmenų turi tenkintis gaunama valstybės parama, daugeliu atvejų šalpos išmokomis. Nors pastaruoju metu išmokos buvo padidintos, tačiau jos nepadengia net pagrindinių pragyvenimo išlaidų.

Geriausia sutrikusio intelekto asmenų darbo galimybe tarptautiniu mastu pripažįstamas remiamas įdarbinimas, kai sutrikusio intelekto asmenys pasinaudodami darbo asistentų pagalba gali dalyvauti atviroje darbo rinkoje. Lietuvoje kol kas neišplėta remiamo įdarbinimo struktūra. Iki šiol buvo tik keletas remiamo sutrikusio intelekto asmenų įdarbinimo projektų.

Teigiant, jog sutrikusio intelekto asmenys negali apsaugoti savo interesų, didžioji dauguma 18 metų amžiaus sulaukusių sutrikusio intelekto asmenų Lietuvoje yra teismo pripažįstami teisiškai neveiksniais ir jiems skiriama globa. Todėl jie praranda visas civilines ir ekonomines teises, įskaitant ir teisę į darbą. Nors įstatymai taip pat numato galimybę pripažinti asmenis ribotai

veiksniais, o ne visiškai atimti jų civilinį veiksnumą, šios nuostatos netaikomos sutrikusio intelekto asmenims.

Nors sutrikusio intelekto asmenų teisės į darbą ar bet kokios rūšies užimtumą įgyvendinimas Lietuvoje yra vis dar problematiškas, yra nemažai pasiekta įgyvendinant sutrikusio intelekto asmenų teisę į mokslą.

Pastaraisiais metais Lietuvoje labai padaugėjo integruota forma besiuogančių vaikų ir jaunuolių - apie 8000 sutrikusio intelekto moksleivių buvo integruoti į bendrojo lavinimo mokyklas. Lengvesnio intelekto sutrikimo jaunuoliai turėjo daugiau galimybių siekti profesinės kvalifikacijos, tačiau, tenka pažymėti, jog didelio intelekto sutrikimo asmenims vis dar nėra jų specialiuosius poreikius atitinkančių profesinio rengimo programų, trūksta kvalifikuotų pedagogų galinčių dirbti su sutrikusio intelekto moksleiviais, ribotas transporto paslaugų prieinamumas. Pasak Lietuvos ataskaitos ekspertų ne visi sutrikusio intelekto vaikai, kurie galėtų būti integruoti į bendrojo lavinimo mokyklas, yra mokyklose. Deja, negaunama duomenų apie vaikus ir jaunuolius, kurie nėra iš viso ugdomi arba ugdomi namuose.

Daugiau informacijos: tel. (8~5) 261 52 23; viltis@viltis.lt ir <http://www.eumap.org/reports/2005>.

Ataskaitoje nebuvo analizuojami nuo 2005 m. liepos 1 d. įsigalioję nauji neįgaliųjų socialinę integraciją visose gyvenimo srityse reglamentuojantys įstatymai.